

Suriyeli Mültecilerin Eğitimine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Teachers' Views On The Education Of Syrian Refugees

Servet Kardeş, Hacettepe Üniversitesi, kardesservet@gmail.com

Berrin Akman, Hacettepe Üniversitesi, bakman@hacettepe.edu.tr

Öz. Bu araştırmanın amacı öğretmenlerin Suriyeli mülteci çocukların eğitimiyle ilgili görüş ve uygulamalarını ortaya koymaktır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseninde tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubuna alınan 19 öğretmenden 4 'ü ile yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla mülakat yapılmış, 15 öğretmenden ise yarı yapılandırılmış görüşme formuyla veri toplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda Suriyeli çocukların Türkçe'yi öğrenme ve okula uyumla ilgili sorunları öne çıkmıştır. Öğretmenlerin mülteci çocukların eğitiminde kendilerini yeterli hissetmedikleri, sınıf ortamında mülteci çocuklara yönelik düzenlemeye gitmedikleri ve mevcut müfredatı çocukların eğitimi için yeterli görmedikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğretmenler Suriyeli çocukların uyum problemlerinin çözümü için Türkçe dil eğitimi ve okul öncesi eğitim almaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Son olarak Suriyeli çocukların yaşadıkları travmaların etkisinin azaltılması amacıyla sosyal destek hizmetlerinin artırılması ve etkin hale getirilmesi önerilmiştir.

Anahtar Sözcükler: İlkokul öğretmenleri, Göç, Suriyeli Mülteciler

Abstract. The purpose of this research is to reveal the perceptions and practices of the teachers regarding the education of Syrian refugee children. One of the qualitative research method called case study is used. Data were collected by semi-structured interviews with 4 teachers, and semi-structured forms from 15 teachers. The data were analyzed by the content analysis method. The results showed that learning Turkish language and adaptation to school environment were the primary problems of Syrian children. The other important finding was that teachers did not feel competent enough themselves about teaching to Syrian refugee children. Teachers also stated that they did not organize class environment for Syrian refugee children and the program which they used in class was not appropriate for refugee children. It has also been stated that children should have learn Turkish language and attend to preschool education for adaptation problems. Finally, it has been suggested that social support services should be provided by National Education Ministry to reduce the effects of traumatic experiences that children faced with.

Keywords: Primary school teachers, Migration, Syrian Refugees

SUMMARY

Introduction

As children are often vulnerable, they are the most affected by the immigration process and their social emotional needs can not be met (Pumariiega, Rothe & Pumariiega, 2005). Teachers have important tasks in order to support children's social emotional development and other developmental areas in a healthy way. An active environment in which the child can actively participate, communicate effectively with his / her friends and has a supportive physical environment will be an important contributor to the education of the child. therefore teachers have a significant effect on the academic success of children as well as their social emotional development (Reyes, Brackett, Rivers, White & Salovey, 2012). When the emotional support of the teachers increases, the social skills of the children also develop (Mashburn, Pianta, Hamre, Downer, Barbarin, Bryant & Howes, 2008).

In this research, the researcher asked "What are teachers' opinions on the education of refugee children?" According to research results, a large part of the Syrians in the education age level can not receive education. However, the questions concerning their educational needs will raise the quality these children's life. Therefore, the purpose of this research is to determine the opinions and practices of the teachers regarding the education of Syrian refugee children.

Method

This research was designed as case study being one of the qualitative research methods. Data were collected with semi-structured interviews conducted with 4 teachers, and semi-structured forms collected from 15 teachers. The questions in this form were revised by three field experts and the final form was formed by making the necessary corrections as a result of the feedbacks. The data obtained in the study were analyzed by content analysis method.

Results

As a result of the research, it was found that teachers do not feel competent enough about the education of refugee children, they can not organize environment and education programs for refugee children's need. Additionally, it was determined that teachers' personal information and motivation need to be increased. They stated that children should have Turkish education and preschool education for their language problems and adjustment problems. Finally, it has been suggested that social support services be increased and activated in order to reduce the effects of trauma that children experience.

Discussion and Conclusion

As a result, in order to provide education in which most of the language and adaptation problems of refugee children are solved, teachers who train refugee children need to be trained in this area and their personal interests and motivations should be increased. It is important for Ministry of National Education to support teachers in this process. Increasing the preschool education participation rates among refugee children will be an effective solution to solve language problems and school adaptation problems. In this process refugee children who experience fear, anxiety, depression need to be supported with psychological guidance and health services. As a recommendation, refugee children should take preschool education. Also, the researcher suggests to implement a qualified Turkish education program for refugee children. As a whole, more support for refugees' teachers and schools, guidance services, psychosocial services and other support services should be provided.

GİRİŞ

Göç, savaş, ekonomik yoksunluk, doğal felaket gibi nedenlerden dolayı bireylerin veya bir topluluğun başka bir şehirde, ülkede geçici olarak veya kalıcı yaşama amacıyla yer değiştirmesidir (Aksoy, 2012; Şahin, 2001). Bir göç hareketinin zorunlu sayılması için ise ülkenin toplam nüfusunun en az %1'inin tehlike altında olması ve en az 100.000 insanın zorla veya şartlar bunu gerektirdiği için bulunduğu yeri terk etmesi gerekmektedir (Güçer, Karaca ve Dinçer, 2013). Göç etkileri itibariyle sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel yönden etkileri fazla olan bir nüfus hareketidir (Levent ve Çayak, 2017).

Son yıllarda dünyada, açlık, kıtlık, savaş, çatışmalar ve politik nedenlerden dolayı çok hızlı bir göç dalgası yaşanmaktadır. Mülteciler gittikleri yerlerde ekonomik problemlerle karşılaşmakta, nitelikli eğitim alamamakta, sağlık ve destek hizmetlerine erişimde zorlanmakta ve politik zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Mülteciler genelde politikacılar tarafından bir yük olarak görülmektedirler (Pumariaga, Rothe & Pumariaga 2005). Mültecilere yönelik uygulanan politikalar ve programların çoğu mültecilerin kendi kendilerine yetmelerine destek olmaktan uzak hatta mültecileri sosyal yardımlara bağımlı hale getirmektedir. Mülteciler için ise en temel ihtiyaç kendi yaşamlarını sürdürebilmek için bir iş, eğitim ve ekonomik destek bulabilmektir (Feuerherm, 2013). Bütün bunlar sağlanırsa mülteciler topluma daha iyi uyum sağlar ve toplumda mülteci sorunuyla ilişkili yoksulluk, sağlık problemleri ve toplumsal önyargıların üstesinden gelinebilir (Özer, Komsuoğlu ve Ateşok, 2016).

Türkiye yıllardır süregelen Suriye savaşından dolayı dünyada göçten en fazla etkilenen ülke haline gelmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2017)'nün verilerine göre Türkiye'de 3.5 milyon Suriyeli mülteci yaşamaktadır. Bu mülteciler, yaşadıkları travmaları, ekonomik yoksunluğu, sağlık problemlerini ve eğitim ihtiyaçlarını da beraberinde getirmektedir. Ülkemize gelen Suriyeliler ilk başlarda geçici misafir olarak değerlendirilmiştir (Emin, 2016). Suriyelilerin geri döneceği varsayılarak Suriyelilere yönelik bir eğitim politikası geliştirilmemiştir. Ancak zamanla Suriye'deki savaşın uzun sürmesi ve Suriyelilerin ülkelerine dönmeyeceği anlaşılınca bu çocukların eğitimi için daha somut adımlar atılmaya başlanmıştır. 26 Eylül 2013 tarihli 22 sayılı genelgeyle kampların dışındaki eğitim konusu masaya yatırılmıştır. Mültecilere yönelik ilk kapsamlı yasal düzenleme ise Nisan 2014'te 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu hazırlanmasıdır. Bu Koruma Kanunu, mülteci çocukların eğitiminde izlenecek yollar, çocuklara yönelik müfredat, çocuklara eğitim verecek öğretmenler için aranan nitelikler ve öğretmen ihtiyacının nasıl karşılanacağına dair bilgi içeren bir kanundur. (Özer, Komşuoğlu, Ateşok, 2016; Emin, 2016).

Türkiye'de mültecilerle birlikte ortaya çıkan önemli sorunlardan biri olan eğitim sorununu çözmek için getirilen yasal düzenlemelerle birlikte mülteci çocuklara verilen eğitimin niteliğine bakmakta fayda var. Mülteci çocuklara verilen eğitimin niteliğini arttıracak en önemli unsur öğretmenlerdir. Mülteci çocukların okuldaki sosyal duygusal gelişimlerinin ve diğer gelişim alanlarının sağlıklı bir şekilde desteklenmesi için öğretmenlere önemli görevler düşmektedir (Pumariaga, Rothe & Pumariaga, 2005). Çocuk için aktif katılım sağlayacağı, destekleyici bir fiziksel ortam sağlanması ve arkadaşlarıyla etkili bir iletişim içine girebileceği, kendini ifade edebileceği bir ortam çocuğun eğitimine önemli katkılar sunacaktır. Dolayısıyla öğretmenler çocukların başta sosyal duygusal gelişimi olmak üzere çocukların akademik başarısı üzerinde önemli etkiye sahiptirler (Reyes, Brackett, Rivers, White & Salovey, 2012). Çocukların başkalarının duygularını anlayabilmeleri, kendi duygularını düzenleyebilmeleri ve yeteneklerini güçlendirebilmeleri için öğretmenlerin çocuk için oluşturduğu çevrenin ve iletişim ortamının kritik önemi vardır (Hyson, 2004). Öğretmenlerin duygusal desteği arttıkça çocukların sosyal becerileri de gelişmektedir (Mashburn, Pianta, Hamre, Downer, Barbarin, Bryant & Howes, 2008).

Mülteci çocuklarla çalışan öğretmenler birçok zorlukla karşılaşmakta ve genellikle onları yönlendirecek bir plan ya da program bulunmamaktadır. Bu çocuklar genelde ihtiyacı zor karşılanabilen çocuklardır ve öğretmenler bu çocukların geçmişleri hakkında çok az şey bilmektedirler (Feuerherm, 2013). Öğretmenin oluşturduğu çevrede çocuğa yönelik nasıl bir tutum sergilediği önemlidir. Çocuğun geçmişinin ya da sahip olduğu değer ve kültürün öğretmeni nasıl etkilediğinin değerlendirilmesi çocuğa verilen eğitimin etkililiği bakımından önemlidir.

Çocuğun öğretmeni ve okul çevresiyle olan ilişkileri çocuğu var olan potansiyel tehlikelere karşı koruyabilir. Öğretmen ve çocuk arasındaki ilişkinin çocuğun davranışları üzerinde de etkisi vardır (Graves & Howes, 2011). Dolayısıyla sorunlu bir öğretmen çocuk ilişkisi çocuğun sosyal duygusal gelişimi üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir (Humphries, Strickland & Keenan, 2014).

Wagner (2013) yaptığı araştırmada ailelere ve çocuklara dil kazanımına yönelik destek verilmesi, ailelerin ekonomik olarak desteklenmesi ve kültürel temelli bir eğitim verilmesinin mültecilerin en temel ihtiyaçları olduğu sonucuna ulaşmıştır. Seydi (2013) yaptığı araştırmada ise kamplar dışında yaşayan mültecilere yönelik nitelikli ve kaliteli bir eğitim verilemediğini ortaya koymuştur. Araştırmada Türkiye'ye uyum sağlamak ve daha nitelikli bir eğitim almak için Türkçe öğrenme konusunda çocuklara etkili bir eğitim verilemediği sonucu da çarpıcı bir bulgu olarak ortaya çıkmıştır. Emin (2016) yaptığı araştırma sonucunda çocuklara Türkçe öğretimi yapmak için öğretmen ve materyal sıkıntısı olduğunu ifade etmiştir. Geçici eğitim merkezlerindeki sınıfların oldukça kalabalık olduğu araştırmanın bir diğer sonucudur. İnsan Hakları İzleme Örgütü (2015)'nin yaptığı araştırmada Suriyeli mültecilerin eğitiminde en büyük problemin dil sorunu olduğu ve çocukların Türkçe bilmemelerinden dolayı okulda öğretmenleriyle iletişim kuramama ve akranları tarafından dışlanma gibi sorunlarla karşılaştıkları ifade edilmiştir. Ekonomik sorunlar ise çocukların eğitimine engel bir diğer sorunu oluşturmuştur. Rapora göre toplumsal uyum sorunları mültecilerin eğitimine engel başka bir sorundur. Bütün bu araştırmalarda görüldüğü gibi Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilerin eğitimde karşılaştıkları sorunlar vardır. Bu araştırmanın önemi ise bu sorunları çocukla birebir iletişim halinde olan öğretmenlerin gözünden görmemizi sağlaması ve öğretmenlerin bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini ortaya koymasındır. Ayrıca UNICEF, Türkiye'deki Suriyeli çocuklar için uyum sağlayıcı rehberlik, ruh sağlığı desteği, cinsel şiddeti önleme ve müdahale gibi çocuk koruma hizmetlerini arttırmayı hedeflemektedir (UNICEF, 2015). Çocuk koruma hizmetlerinin artırılabilmesi için Suriyelilerin eğitim gördükleri geçici eğitim merkezlerindeki öğretmenlerin, sınıf uygulamalarının ve mülteci çocukların eğitimi konusunda ne kadar bilinçli olduklarının ortaya konulması önemlidir. Yapılan araştırmalara göre (Seydi, 2014, Emin, 2016; UNICEF, 2016; Coşkun ve Emin, 2016) eğitim çağındaki Suriyelilerin büyük bir kısmı eğitim alamamaktadır. Ancak eğitim kurumlarına devam eden Suriyeli çocukların ne düzeyde ihtiyaçlarının karşılandığı, eğitim ihtiyaçlarının neler olduğu, eğitimleri için ihtiyaç duydukları öğretmen, ortam ve müfredatın ne derece kaliteli olduğu sorusunu gündeme taşımak bu çocukların yaşam kalitesini arttıracaktır. Bu noktadan hareketle aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Suriyeli mülteci çocukların eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve eğitime engel durumlar nelerdir?
2. Mülteci çocukların eğitimine yönelik düzenlemeler nelerdir?
3. Mülteci çocukların eğitimine yönelik öğretmen önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma "Mültecilerin eğitimine yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?" sorusunun cevabını bulmak için nitel araştırma yöntemlerinden olan durum çalışması deseniyle gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma psikolojik ölçümler ve sosyal olaylarla ilgili bulgular nitel olarak derinlemesine inceleyen bir araştırma yöntemidir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012). Durum çalışması ise araştırmacının bir veya birkaç durumu derinlemesine incelediği ve bu durumlara bağlı temaları ortaya koyduğu nitel araştırma yaklaşımıdır (Creswell, Hanson, Clark Plano & Morales, 2007). Bu araştırmada durum çalışması deseninin tercih edilmesinin sebebi, öğretmenlerin mülteci çocukların eğitimine yönelik karşılaştıkları sorunları, eğitime engel durumları ve çözüm önerilerini ilk elden derinlemesine araştırmaktır.

Çalışma Grubu

Araştırma, Suriyeli mülteci çocuklarla yapıldığı ve bu çocuklar belli başlı okullara gittiği için amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örneklem yoluyla yapılmıştır. Bu yöntem

zengin durumların incelenmesine olanak sağlar (Şimşek ve Yıldırım, 2011). Bu amaçla Ankara ili, Altındağ ve Mamak ilçelerinde Suriyeli mültecilerin eğitimi için geçici eğitim merkezi olarak kullanılan 5 ilkokul araştırmanın yapılacağı okullar olarak belirlenmiştir. Çalışma grubunun çeşitliliğini arttırmak amacıyla Ankara'daki bütün geçici eğitim merkezleri çalışmaya alınmıştır. Ancak bir ilkokul araştırmaya gönüllü olarak katılmayı reddettiği için araştırma 4 ilkokulda yürütülmüştür. Bu okullarda görev yapan toplam 19 öğretmenden 4 öğretmen mülakat yoluyla görüşme yapmayı, 15 öğretmen ise yeterince vakitleri olmadığı gerekçesiyle sadece görüşme için yarı yapılandırılmış formları doldurmayı kabul etmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 18'i kadın 1'i erkektir. Veri toplanan 7 öğretmen, 1-5 yıl arası, 5 öğretmen 5-15 yıl arası, 7 öğretmen ise 15 yıl ve üzeri mesleki deneyime sahiptir.

Veri toplama aracı ve Veri toplama süreci

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler ve dağıtılan formlarda yer alan sorular için ilgili alanyazın taranarak yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Bu formda yer alan sorular üç alan uzmanının görüşüne sunulmuş ve gelen geri dönüşler sonucunda gerekli düzeltmeler yapılarak forma son hali verilmiştir. Görüşme formu katılımcılarla ilgili demografik bilgiler ve katılımcıların, mülteci çocukların eğitimine dair görüşlerine yönelik soruları içermektedir. Görüşme formunda yer alan sorulardan birkaç tanesi aşağıdaki gibidir;

- 1) Gözlemlerinize göre sınıfınızdaki mülteci çocuklarda sık görülen sorunlar nelerdir?
- 2) Mülteci çocuklara eğitim vermenizde engel olduğunu düşündüğünüz durumlar var mıdır? varsa örnek verir misiniz?
- 3) Sınıfınızdaki mülteci çocuklar için herhangi bir düzenleme yaptınız mı? Sınıfınızdaki eğitim ortamını mülteci çocuklara uygunluğu bakımından değerlendirir misiniz?
- 4) Sizce normal eğitim müfredatı mülteci çocukların okula uyumu için yeterli midir?

Görüşme sorularının araştırmanın amacına uygun ve anlaşılır olup olmadığını değerlendirmek için 2 öğretmenle pilot uygulama yapılmıştır. Bununla birlikte araştırmacı sahada bazı notlar da almıştır. Yüz yüze görüşme gerçekleştirilen 4 öğretmen, 15 öğretmen tarafından doldurulan yarı yapılandırılmış görüşme formları bu çalışmanın verilerini oluşturmaktadır. Tüm öğretmenlere aynı sorular sorulmuştur. Araştırmacı öğretmenlere çoklu sorular, yönlendirici sorular ve Evet-hayır gerektiren sorular sormaktan kaçınmıştır (Merriam & Tisdell, 2015). Yarı yapılandırılmış görüşmeler okullarda öğretmenler odasında gerçekleştirilmiş, bu görüşmeler kişi başına ortalama 35-40 dakika sürmüştür, yarı yapılandırılmış formlar ise görüşme yapıldığı sırada öğretmenlere verilmiş ve daha sonra toplanmıştır. Araştırmanın iç geçerliliğini ve dış geçerliliğini sağlamak için görüşme sorularının oluşturulmasında uzman görüşlerine başvurulmuştur. Ayrıca güvenilirlik için öğretmen görüşleri arasındaki tutarlılığa bakılmış ve elde edilen verilerin sonuçları görüşme yapılan kişilerle paylaşılmıştır (Creswell, 2013).

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılarak olgu ya da olay hakkında farklı temalar oluşturularak ve bu temalarında altında kodlar belirleyerek çalışmanın yorumlanması amaçlanmıştır. Yazılı ve sözlü materyallerin sistemli ayrıntılı bir analizi olan içerik analizi söylemlerin kodlanarak sayısallaştırılması olarak ifade edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmada ilk önce bulguların tamamı (ham veriler) bir araya getirilerek bulgular tekrar tekrar okunmuştur. Veriler analiz için hazırlanıp düzenlenmiştir. Daha sonra bulgular içerisinde gereksiz görülen bilgiler ayıklanmıştır (Guest, Namey & Mitchell, 2012). Veriler iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır. Daha sonra temalar oluşturulmuştur ve son olarak araştırmanın bulguları tanımlanmış ve tümevarım yöntemi ile yorumlanmıştır. Analiz sürecinde araştırmacılar oluşturdukları temaları ve altına gelen kodlamaları tekrar tekrar inceleyerek güvenilirliği arttırmaya çalışmışlardır. Belirlenen temaların ve kodlamalarının güvenilirliği başka bir araştırmacı tarafından da kontrol edilerek onaylanmıştır. Bununla birlikte katılımcıların görüşlerinin frekansı çıkarılmış ve araştırmacılar tarafından görüşülen kişilerin verdiği cevaplardan sık sık alıntılar yapılmıştır. Verilerin sunumunda, frekans, alıntı seçimi, çeşitlilik ve uç örnekler ölçütleri dikkate alınmıştır (Carley, 1993). Araştırma sonuçlarının güvenilirliğini arttırmak için Miles & Huberman'ın (1994) güvenilirlik formülü kullanılmıştır. (Güvenilirlik=

Görüş birliği / Görüş birliği + Görüş ayrılığı x 100). Nitel araştırmalarda uzman ve araştırmacı analizleri arasındaki tutarlılık oranının % 90 ve üzeri olması beklenir. Bu araştırmada uzman ve araştırmacılar arasındaki kodlama uyumlarına bakıldığında; $187/187+17 \times 100 = \%91,6$ uyum görülmüştür.

BULGULAR

Suriyeli mültecilerin eğitimine yönelik öğretmen görüşlerinin neler olduğuna dair bulgular aşağıda verilmiştir.

Katılımcı öğretmenlerin mültecilerin eğitimi ile ilgili deneyimlerine baktığımızda, veri toplanan öğretmenlerin 11'i Suriyeli mültecilerle ilgili herhangi bir eğitim almamış, 4'ü yabancılara Türkçe öğretimi sertifikası(90 saat) almış, 3'ü Uyum semineri(2 haftalık)ne katılmış, 1'i ise eğitim kursu almıştır.

Öğretmenlerle yapılan görüşme ve toplanan görüşme formlarından elde edilen veriler aşağıdaki gibi analiz edilmiştir. İlk olarak öğretmenlere sınıftaki mülteci çocuklarda görülen sorunlar hakkında sorular sorulmuş ve gelen cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1. Sınıftaki mülteci çocuklarda görülen sorunlar

Çocuklarda görülen sorunlar	f
Dil problemleri	12
Okula uyum problemleri	5
Kendini ifade etmede güçlük	4
Şiddet eğilimli olma	4
Duygusal sorunlar	4
Arkadaşlık kurmada problem	2
Algılama güçlüğü	2
Sayısal becerilerde yetersizlik	1
Fiziksel büyümede gerilik	1

Tablo 1'de öğretmenlere çocuklarda gördükleri sorunların neler olduğu sorulmuş ve Tablo 1'de de görüldüğu gibi öğretmenler çocuklardaki en büyük problemin dil sorunu olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler sınıfta çocuklara yönelik eğitimde çocuklara dil bilmedikleri için yönerge vermekte zorlandıklarını ve çocukların dersin başında dikkatle dinlemelerine rağmen daha sonra dersi ve etkinliği anlamadıkları için derse ilgilerini kaybettiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler çocuklara daha çok sözel yönergelerle bazı kelimeleri ve kavramları öğretmeye çalıştıklarını dile getirmişlerdir. Öğretmenler dil problemi dışında, çocukların okula uyum problemleri gösterdiklerini bu kapsamda derse geç kaldıklarını, okul araç gereçlerine zarar verdiklerini ve çocukların yoğun olarak kavga ettiklerini belirtmişlerdir. Çocukların şiddet eğilimli olduğu ifade edilmiştir. Öğretmenler çocukların kendini ifade etmeye çalıştıklarını ancak ifade edemedikleri zaman ya şiddete başvurduklarını ya da öfkelenediklerini gözlemlediklerini söylemişlerdir. Dolayısıyla algılama güçlüğü çekmenin ve şiddet eğilimli olmanın önemli bir nedeninin de dil bilmemekten kaynaklandığı söylenebilir. Çocukların savaş ortamında yaşamaları nedeniyle bir travma yaşadıkları buna bağlı olarak başlarda içe kapanık olma ve ortama güvensiz bir şekilde girme, öğretmene karşı mesafeli davranma gibi duygusal sorunlar sergiledikleri öğretmenler tarafından ifade edilen durumlardır. Öğretmenlerin çoğunun şaşırtıcı bir şekilde çocukları çok başarılı çok zeki bulduklarını belirtmelerine rağmen bir öğretmen çocukların sayısal becerilerinin zayıf olduğunu ifade etmiştir. Aşağıda bu soruya verilen öğretmen cevapları yer almaktadır.

Ö.4. "Öncelikle dil eğitimi almaları iyi olabilir. Sınıfın çok gerisinde değiller. Hatta bazıları kendi vatandaşımızdan çok daha başarılı ve çok zekiler."

Ö.5."Uyum problemi yaşıyorlar. Arkadaşlık kurmada sıkıntı yaşıyorlar. Dil problemi bazı çocukların içine kapanık olmalarına neden oluyor. Konuştukça kendilerini ifade etmeyi öğreniyorlar."

Ö.6. "Yüksek oranda dil problemi, anlayamama, arkadaşlarıyla uyum problemi gözlemliyorum. Aslında normal bir zeka seviyesine sahip olsalar bile dil bilmedikleri için anlamıyorlar. Bu yüzden öğrenme güçlüğü yaşıyorlar. Bu döngü nasılsa "yapamıyorum" psikolojisi yaratıp çokta öğrenimi ciddiye almıyorlar. Çünkü ev ortamında da onlara destek olacak birisi yok."

Ö.15. "Öğrenme güçlüğü, dil problemi, sağlık sorunları, psikolojik sorunlar ve uyum sorununu gözlemlediğim sorunlar olarak ifade edebilirim."

Tablo 2. Mülteci çocuklara yönelik yapılan sınıf düzenlemesi ve ortamın çocuğa uygunluğu

Sınıf düzenlemesi	f
Herhangi bir düzenleme yok	10
Sınıfı görsellerle zenginleştirme	5
Materyal eksikliğinden dolayı düzenleme yok	5
Kültürlerini ifade etmeleri için fırsat sunma	2
Çocuğun seviyesine uygun okumalar	2
Çocukla birebir çalışma	1
Sınıf düzenleme ihtiyacı duymuyor	1

Tablo 2'ye baktığımızda öğretmenlerin genelde sınıflarında mülteci çocukların eğitimine yönelik bir düzenlemeye gitmedikleri görülmektedir. Bunun için kendilerini yetersiz gördüklerini, yeterince materyal sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir. Ancak düzenlemeye gitmeye çalışan öğretmenler ise genelde dil gelişimini destekleyecek düzenlemelere gittiklerini ve sınıfı yazılı görsellerle donattıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerden 2'si çocukların kendi kültürlerini ifade etmesi için onlara fırsat verdiklerini söylemişlerdir. Çocuğun dil seviyesine uygun okumalar ve diğer çocuklar etkinlik yaparken çocukla birebir görüşme yapılması öğretmenlerin sınıf içerisinde çocuğa yönelik uygulamaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretmenlerin biri ise çocuğa yönelik sınıf düzenlemesine ihtiyaç duymadığını söylemiştir. Bu konudaki öğretmen ifadeleri aşağıdaki gibidir.

Ö.6. "Hayır böyle bir düzenleme yapmadım. Ancak görsel çalışmalar yapıyorum. Ayrıca onların kendi kültürünü yansıtacak hikaye ve masallar öğrenme ihtiyacı hissetmiyorum. Benim ülkemde yaşayacaklarsa Türk kültürünü öğrenmeleri gerektiğini düşünüyorum. Ayrıca saygım sonsuz herkesin kültürüne ama bu benim işim değil."

Ö.8. "Çocukların dil becerilerini destekleyecek materyal kendi kültürünü yansıtacak hikaye ve masal istemiyorum. Çünkü Türk eğitim sisteminde öğrenmeliler bence. Farklı ülkelerde yaşayan Türklere kendi kültürlerinin yansıtıldığı dersler verilmiyor. Oyuncak istiyorum. Çocuklar oyunla öğrenmeli."

Ö.15. "hayır herhangi bir düzenleme yapmadım. Çünkü bu çocukların eğitimi için yeterince donanımlı değilim."

Yukarıdaki ifadeler öğretmenlerin dil gereksinimi ya da yaşantılarından dolayı sosyal duygusal ihtiyaçları olan mülteci çocuklara yönelik nasıl bir sınıf ve ortam düzenlemesi yapacakları konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıklarını göstermektedir.

Tablo 3. Okullarda uygulanan eğitim müfredatının mülteci çocuklara uygun olma durumu

Eğitim müfredatının uygunluğu	f
Mülteci çocukların eğitimine uygun bir müfredat değil	6
Yeterli değil, dil sorununa odaklanmalı	5
Yetersiz, Aile eğitimi içermeli	3
Yetersiz, Uyum problemlerini çözmeli	3

Tablo 3 incelendiğinde öğretmenlerin tamamı mevcut eğitim müfredatının mülteci çocuklara yönelik eğitimde yetersiz kaldığını söylemişlerdir. Yeni oluşturulacak bir müfredat için ise dil sorununa odaklanılması, aile eğitimlerinin olması, uyum problemleri ile ilgili etkinliklerin

ve çalışmaların yer alması gelen öneriler arasında yer almıştır. Ö.6, Ö.8 ve Ö.13 numaralı öğretmenlerin bu konudaki ifadeleri aşağıda aktarılmıştır.

Ö.6. *“Kesinlikle bizim öğrencilerimiz için öngördüğümüz müfredatı bu öğrencilere uygulamaya çalışmak akıl karı bir iş değil. Suya yazı yazmak gibi bir şey. Biz bu bölgede kendi dilimizi bilen öğrencilere bile zorlukla okuma yazma öğretirken dilimizi bilmeyen birine öğretmeye çalışmak hayalperestlik. Çünkü aynı Kur’an okumak gibi okuyacaksın ve hiçbir şey anlamayacaksın.”*

Ö.8. *“Normal eğitim müfredatı okuma yazmaya yönelik. Önce Türkçe öğrenmeleri gerekiyor. Aile eğitimleri ve yaşadıkları çevreye uyumları şart.”*

Ö.13. *Psikolojik destek içeren konuşma ve yazma öğretimi temelli bir program olmalı. Çocuklar sınıflarda yaş gruplarına göre ayrılmalıdır.*

Tablo 4. Öğretmen görüşlerine göre mülteci çocuklara eğitim vermeye engel durumlar

Çocuklara eğitim vermeye engel durumlar	f
Dil problemi	12
Öğretmene konuyla ilgili eğitim ve destek verilmemesi	7
Çocukların isteksizliği(Öğrenmeye kapalı olmaları)	6
Aile katılımının olmaması	6
Kültürel farklılık	4
Çocuğun devamsızlığı	3
Öğretmenin kendini yetersiz hissetmesi	1
Yardımcı, tercümanın olmaması	1

Tablo 4’e baktığımızda çocuklara eğitim vermeye engel durumların başında dil probleminin geldiği görülmektedir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlardan alıntılar aşağıda yer almaktadır.

Ö.7. *“En başta dil problemi bizim için, mülteci çocuklar için en büyük problemdir. Ailelerde dil bilmediği için bizlere yardımcı olamamaktadırlar. Birde kültür farklılığı çocukların eğitimi konusunda engel olmaktadır.”*

Öğretmene mültecilerin eğitimi ile ilgili eğitim ve destek verilmemesi önemli engellerden biri olarak durmaktadır. Öğretmenlerden birinin ifadesi aşağıdaki gibidir.

Ö.10. *“Güzel işlenebilir bir müfredat. Öğretmenleri teşvik edici MEB’in çalışmaları olmalı. UNICEF ile MEB işbirliği ile gelen 15 günlük kursa katılmış öğretmenler son derece yetersiz ama imkanları bizlerden daha iyi. Yetkililerin ilgileri onlara bizlere bir gün gelip ne yaptınız? Bir şeye ihtiyacınız var mı diyen olmadı.”*

Ö.15. *Ailenin ilgisizliği, çocuğun çekingen olması ve kültürel farklılık*

Çocukların dil problemi yüzünden algılamada sorun yaşadıkları ve bu yüzden öğrenmeye karşı ilgisiz oldukları ifade edilmiştir. Dil problemi, ekonomik koşullar ve yaşadıklarından dolayı ailelerin çocuklarının eğitimine katılım sağlamamaları, kültürel farklılık ve çocuğun okula devamsızlığı eğitime engel diğer durumları oluşturmuştur. Öğretmenlere direk sorulan kendinizi eğitim vermede yetersiz hissediyor musunuz sorusuna çoğu öğretmen evet demesine rağmen burada sadece bir öğretmen kendi yetersizliğinin çocukların eğitimine engel olduğunu ifade etmiştir. Bir öğretmende bir tercümanın olması durumunda çocuğa daha iyi bir eğitim verileceğini düşünmektedir.

Tablo 5. Öğretmen görüşlerine göre mülteci çocukların sergiledikleri sosyal duygusal problemler

Sosyal duygusal problemler	f
Kavgacı ve agresif davranışlar	7
Öfke davranışı	5

Korku ve kaygı davranışları	5
Sosyal duygusal problem görmedim	3
Uyum sorunu	2
Depresif ruh hali	1
Bencillik, paylaşmama	1

Tablo 5'te görüldüğü gibi öğretmenler mülteci çocukların en fazla kavgacı ve agresif davranışlar, öfke davranışları, korku ve kaygı davranışları sergilediklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler çocukların sık sık birbirleriyle kavga ettiklerini ancak sonra yine bir araya geldiklerini belirtmişlerdir. Çocuklarda ortamda korku ve kaygı davranışı sergileme ve anlaşılmadıklarında öfke gösterme rastlanan sosyal duygusal problemler olarak sıralanmıştır. Aşağıda öğretmenlerin bu konudaki ifadeleri yer almaktadır.

Ö.7. *"En çok dikkatimi çeken öfkeleri, birbirlerine karşı saldırgan davranışları oldu. Çoğu öğrencide hem öfke hem korku mevcuttur."*

Ö.10. *"İlk dönem sınıf içinde yapılan-kırılan bir şeyler için "öğretmenim Suriyeliler yapmış diyorlardı. Türk sınıfları içinde "öğretmenim Türkler bize böyle yaptılar" diyorlardı. Ama kendileri Ne yapıyorlar? Kimler? arada kalmışlardı."*

Ö.19. *Oyunlarında bile savaş oyunları, silahlar ve kılıçlar var. Birbirlerine bile çok iyi geçinirken aniden öfkelenabiliyorlar. Türk çocuklarından genelde çekiniyorlar. Onlarla oyun oynamaktan birlikte yürümekten bile çekindikleri oluyor."*

Öğretmenlerden 3'ü sosyal duygusal problemle karşılaşmadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte uyum sorunu, çocuklarda depresif ruh hali, bencillik ve paylaşmama öğretmenler tarafından dile getirilen diğer sosyal duygusal problemler olmuştur. Dolayısıyla öğretmenlerden elde edilen görüşler doğrultusunda çocukların savaş sonrası yaşadıkları travma sonucu ortaya çıkan kavgacı ve agresif davranışlar, öfke davranışı, korku ve kaygı davranışları gösterdikleri söylenebilir. Bu davranışları azaltmak için çocuğun nitelikli bir sosyal duygusal gelişim programı ile desteklenmesi gerekmektedir.

Tablo 6. *Mülteci çocukların duygularını uygun şekilde ifade etme ve yönetme becerisi*

Duygularını ifade etme becerisi	f
Duygularını uygun şekilde ifade edemiyor	5
Anlaşamadığı zaman agresif davranışlar sergiliyor	3
Kimseyi anlamaması sorun oluyor	3
Özgüvenleri çok yüksek görünüyor	3
Gözlemci ve çekingen davranışlar sergiliyor	2
Çok kavga edip öfke nöbeti geçiriyorlar	2
Başarısı arttıkça öz güveni ve katılımı artıyor	1

Tablo 6'ya baktığımızda çocukların genelde kendi duygularını uygun şekilde ifade edemedikleri görülmektedir. Çocukların anlamadıkları zaman agresif davranışlar sergiledikleri ve öfkelenedikleri öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Çocukların duygularını uygun yollarla ifade edebilmeleri için önce dile hakim olmaları sonra da çocuklara bu konuda iyi bir sosyal duygusal eğitim verilmesi gerekmektedir. Bir öğretmenin çocuğun başarısı arttıkça güveni ve katılımı artıyor tespiti çok önemlidir. Bu tespitten yola çıkarsak çocuğun duygusal problemlerini çözmek istiyorsak başarısını arttırsak, çocuğun kendine olan güveni ve eğitim sürecine katılımı da artacaktır. Öğretmenlerin bu konudaki görüşleri aşağıda verilmiştir.

Ö.6. *"Nispeten bana anlattıklarında anlaşabiliyoruz. Ancak arkadaşlarıyla aynı frekans yakalayamadıklarından kendilerini ifade etmek zorlaşıyor. Anlatamayınca kız öğrencilerim yalnız kalıyor, erkek öğrencilerim kavga çıkarıyor ve şiddet uyguluyor."*

Ö.8. "Kaygılılar, öfke nöbetleri var. Agresif davranışlar var. Yüksek sesle konuşma ve sürekli kendilerini savunma durumları var. Kavgaya yatkınlar. Bencillik paylaşamama var."

Tablo 7. Okulun mülteci çocukların aileleriyle iletişimine yönelik görüşler

Ailelerle iletişim	f
Aileyle iletişim yok(Ailelere dil eğitimi, tanıtıcı, bilgilendirici seminerler yapılmalı)	4
Birebir görüşme	3
Veli toplantıları	3
Telefon görüşmesi	2
Çocuk aracılığıyla görüşme	2
Ev ziyareti	1
Tercüman aracılığıyla görüşme	1
Geliş gidiş saatlerinde görüşme	1

Tablo 7 incelendiğinde eğitim sürecinin önemli bir paydaşı olan ailelerin kendi çocuklarının eğitimine yönelik katılımı ve farkındalığı konusunda mülteci ailelerin yeterince katılım sağlamadığı görülmektedir. Öğretmenlerin yoğun çabası sonucu ailelerle veli toplantıları, bire bir okulda görüşme, telefon görüşmeleri sonucu iletişim kurulabilmektedir. Ancak yine de dil problemleri ve diğer çeşitli problemler nedeniyle yeterince sağlıklı bir işbirliği ortamı oluşturulamamaktadır. Öğretmenler velilerin önceliğinin eğitim olmadığını ifade etmişlerdir. Ö.3 ve Ö.8. numaralı öğretmenler bu durumu;

Ö.3. *Sadece okula geldiği ilk gün anneyi gördüm. Babasını okula çağırdım ancak gelmedi. Gelse de nasıl konuşacağımı bilmiyorum. Daha iyi biri iletişim için aileye dil eğitimi verilebilir"*

Ö.8. *"Bazılarıyla Arapça kağıt hazırlayıp derdimizi dile getiriyoruz. Dil problemi hakim. Veli toplantısında genellikle bir şeyler istiyorlar. Eğitimle ilgilenmiyorlar. Hepsinin Türkçe öğrenmesi ve Türk eğitim sistemine güvenmesi lazım."* şeklinde açıklamışlardır.

Tablo 8. Mülteci çocukların eğitimi konusunda öğretmenlerin genel önerileri

Mülteci çocukların eğitimi için genel öneriler	f
Türkçe dil eğitimi almalılar	8
Okul öncesi eğitim almalılar	7
Ailelere kurslar verilmeli (dil eğitimi, meslek kursları)	3
Çocuklara psikolojik destek sağlanmalı	2
Kendi kültürlerine uygun eğitim verilmeli	2
Aile yanına yerleştirme	1
Destek eğitimi olmalı	1
İyi bir müfredat geliştirilmeli	1
Konu hakkında bilgi sahibi değilim	1

Son olarak Tablo 8'e baktığımızda öğretmenlerin mültecilerin eğitimi konusunda en fazla üzerinde durdukları konu çocukların Türkçe dil eğitimi almaları olmuştur. Öğretmenlerin bu konuda en çok zorlandıkları konunun dil sorunu olduğu görülmektedir. Bununla birlikte öğretmenler mülteci çocuklara yönelik okul öncesi eğitim verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler okul öncesi eğitim sürecinin dil problemini çözeceği, çocuğu Türk eğitim sistemine hazırlayacağını ve uyum problemlerini çözeceğine inanmaktadırlar. Ailelere yönelik dil temelli kursların verilmesi, çocuklara psikolojik destek sağlanması ve çocuğun kültürüne uygun eğitim verilmesi en fazla dile getirilen öneriler olmuştur. Çocuğun aile yanına yerleştirilmesi, destek eğitimi verilmesi, iyi bir müfredatın geliştirilmesi diğer öneriler arasında yer almıştır. Öğretmenlerin genel olarak önerisi;

Ö.6. *"Bu çocuklar ve aileleri en kısa sürede dil eğitimine alınmalılar. Bizim sistemimizi kitaplarımızı onlara dayatmak acımasızlık çünkü hiçbiri akılsız değil bir kapasiteye sahip ama dil*

bilmeyince sınıfın en kötü çocuğu olarak görünüyor. Bir sınıfın tamamının Suriyeli olmasını uygun görmüyorum. Sınıfın çoğunluğu Türk olmalı ki sosyal etkileşim sayesinde dil gelişsin. Bu insanları ülkemize entegre etmek zorundayız.”

Ö.10. *“Güzel işlenebilir bir müfredat. MEB’in öğretmenleri teşvik edici çalışmaları olmalı.”*

Ö.19. *“Okul öncesi eğitim almalılar. Kaynaştırma eğitimi gibi bir eğitim düşünülebilir. Çünkü Türk çocuklarının çoğu Suriyeli çocuklara karşı genellikle önyargılı. Bu yüzden mülteci çocuklarda davranış problemleri yada içe kapanma durumu yaşanmakta. Türk çocuklarının adaptasyon sorunu çözüldüğünde birlikte eğitim almalarının daha doğru olacağını düşünüyorum.”* Şeklinde dir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada öğretmenlerin mülteci çocukların eğitiminde karşılaştıkları sorunlar, eğitime engel durumlar ve öğretmenlerin çözüm önerilerinin neler olduğu araştırılmıştır. Öğretmenler, çocuklarda dil ve okula uyum problemlerinin en fazla gözlemlenen problemler olduğunu belirtmişlerdir. Oikonomidou (2010) bütün dünyada mültecilerin eğitiminde dil probleminin temel problemlerden biri olduğunu ifade etmiştir. Ceyhan ve Kocabaş (2011) da yaptıkları araştırmada mülteci çocukların dil problemleri nedeniyle düşük akademik başarı gösterdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Aydın ve Kaya (2017) ise mülteci çocukların diğer akranlarıyla aynı ortamda eğitim alabilmeleri için dil eğitimi almaları gerektiğini ifade etmişlerdir. İnsan Hakları İzleme Örgütü (2015)’nün yaptığı araştırmanın sonuçları da ailelerin çocuklarını okula dil problemleri, ekonomik nedenler ve okula uyum problemleri yaşayacaklarını düşünerek göndermediklerini ortaya koymuştur. Özer, Komsuoğlu ve Ateşok (2016) yaptıkları araştırma sonucunda mülteci çocukların dil problemlerinin çözülmesi ve uyum programı ile desteklenmesi gerektiği sonucuna ulaşmışlardır. Bütün bu araştırmalar dil probleminin mülteci çocukların eğitiminde önemli bir engel olduğunu göstermektedir. Halen UNICEF işbirliğiyle geçici eğitim merkezlerinde haftada 15 saat çocuklara Türkçe dil eğitimi verilmekte ve olanaklar çerçevesinde Türkçe ve mesleki eğitim kursları açılmaktadır (Emin, 2016; UNICEF, 2015). Ancak geçici eğitim merkezlerinin 4 yıl içerisinde kademeli olarak kapanacağı ve mülteci çocukların Türk çocukları ile aynı ortamda ve aynı müfredatla, Türkçe dilinde eğitim alacakları konusunda görüşler bulunmaktadır (Yelkenci, 2017). Bu durumun çocukların dil gelişimine katkıda bulunacağı ve dilden kaynaklı akademik başarısızlıkların ve diğer birçok problemin ortadan kalkması açısından yararlı bir adım olacağı düşünülebilir. Öğretmenlerin mültecilerin eğitiminde uygulanan MEB müfredatını yeterli bulmaması, çocukların eğitimi için yeni bir müfredatı zorunlu kılmaktadır. Okula uyum problemleri, kendini ifade etmede güçlük, şiddet eğilimli olma, duygusal sorunlar, arkadaşlık kurmada problem gibi sorunların çoğu sosyal duygusal gelişime bağlı sorunlardır. Dolayısıyla çocukların ihtiyaçları gözönüne alınarak hazırlanacak ve uygulanacak bir programla uyum problemleri azaltılabilir ve çocuğun kendini ifade etme becerileri geliştirilebilir. Çocuğun iletişim becerilerini geliştirecek, akran ilişkilerini destekleyecek ve agresiflik, şiddet eğilimlerini ortadan kaldıracak bir program mültecilerin eğitimine önemli oranda katkı sağlayacaktır. Ereş (2016) Suriyeli çocukların eğitimde sorun yaşamalarında eğitim müfredatının onlara uygun olmadığı ve çocukların Türkçe bilmemelerinin akademik anlamda başarısız olmalarına neden olduğu görüşündedir. Erdem (2017) de yaptığı araştırmada mülteci çocukların gereksinimlerine yönelik bir müfredatın olmadığı ve çocukların normal eğitim prosedürlerine tabi tutulduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmaların tümü mülteci çocukların gereksinimlerine ve ihtiyaçlarına uygun bir eğitim programına sahip olunmadığını göstermektedir.

Öğretmenler çocukların eğitime engel olan faktörleri dil problemlerinden sonra, kendilerine yeterince destek verilmemesi ve çocuğun eğitime karşı isteksiz olması şeklinde sıralamaktadır. Çocuğun eğitime karşı isteksiz olmasının dil probleminden dolayı kendisini ifade edememesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Çalışma grubuna alınan öğretmenlerin çoğu mülteci çocuklarla ilgili herhangi bir eğitime katılmadıklarını belirtmişlerdir. Mülteciler gibi hassas bir grupla çalışan öğretmenlerin yeterince destek bulamadıklarını ifade etmeleri MEB’in mültecilere yönelik uygulamalarında, öğretmen eğitimine daha fazla önem vermesi ve bu grupla çalışan öğretmenleri motive edecek uygulamaların olması gerektiğini göstermektedir. Benzer

olarak Sağlam ve İlksen Kanbur (2017), Wagner (2013) ve Bacakova (2011) 'nın yaptıkları araştırmaların sonuçları da öğretmenlerin mülteci çocukları eğitmede yeterli olmadıklarını göstermektedir. Alanyazında bu konuda yapılan araştırmaların sonuçları (Sims, Hayden, Palmer & Hutchins, 2002; Madziva & Thondhlana, 2017; Erdem, 2017) öğretmenlerin mülteci çocukların eğitimi için en önemli paydaşlar oldukları ve öğretimsel olarak desteklenmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır. Wagner (2013) mülteci çocuklarla çalışan öğretmenlerin çocuklara bilgi, destek ve rehberlik için kişisel ilgilerinin ve motivasyonlarının etkili olduğunu belirtmektedir. Mercan Uzun ve Bütün (2016)'de yaptıkları araştırmada öğretmenlerin mülteci çocukların eğitimiyle ilgili sorun çözmede kendilerini yetersiz hissettikleri sonucuna ulaşmışlardır. Bütün bu araştırmaların sonuçları mülteci çocukların eğitimi konusunda öğretmen yeterliliklerinin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Öğretmenler çocukların nitelikli eğitimi için alanyazında yapılan çalışmalara (Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş, 2016; Erdem, 2017; Levent ve Çayak; 2017) benzer olarak çocuklara Türkçe dil eğitimi verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Ancak mülteci çocuklara okul öncesi eğitim verilmesi gerektiği bulgusu önceki araştırmalarda yer almamıştır. Öğretmenler okul öncesi eğitimle birlikte çocukların okula uyum sorunlarının ve dil problemlerinin daha kolay aşılabileceğini düşünmektedirler. Okul öncesi eğitimin çocuğu ilkokula hazırladığı, çocuğun öğrenme için olgunlaşmasına katkıda bulunduğu ve çocukta önemli öğrenme deneyimleri oluşturduğu düşünüldüğünde bu durumun çocuğun dil problemlerini aşmasına yardımcı olacağı, çocuğun okula aynı zamanda topluma uyum sağlamasına katkıda bulunacağı kolaylıkla öngörülebilir.

Sonuç olarak elde edilen bulgular mülteci çocukların dil problemleri ve uyum sorunları olduğunu göstermektedir. Ayrıca eğitim ortamlarında ve programda mülteci çocukların eğitimi için düzenlemelere gidilmediği görülmüştür. Bu çocuklara eğitim veren öğretmenlerin bu konuda eğitilmeleri ve kişisel ilgi ve motivasyonlarının yükseltilmesi gerekmektedir. MEB'in öğretmenleri bu süreçte desteklemesi önemlidir. Çocukların okul öncesi eğitime katılım oranlarının artırılması, sınıf ortamının düzenlenmesi ve aile katılımının artırılması, dil problemleri ve okula uyum problemlerinin çözülmesi bakımından etkili olacaktır. Bu süreçte korku, kaygı, agresif davranışlar ve şiddet içerikli davranış sergileyen mülteci çocuklara psikolojik hizmetler, rehberlik hizmetleri ve sağlık hizmetlerinin de etkili bir şekilde sağlanması gerekmektedir.

Öneri olarak mültecilerin öncelikle okul öncesi eğitime alınması, mültecilere yönelik nitelikli bir Türkçe eğitim programı uygulanması, mültecilerin eğitimine yönelik çok kültürlü bir müfredat geliştirilmesi, mültecilere eğitim verecek öğretmenlerin daha fazla desteklenmesi önerilebilir. Bunlara ek olarak okulda ailelere yönelik etkinliklerin ve eğitimlerin artırılması ve ailelerin eğitim sürecinin etkili bir paydaşı haline getirilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. *The Journal of International Social Research*, 5(20), 292-313.
- Aydın, H. & Kaya, Y. (2017). The educational needs of and barriers faced by Syrian refugee students in Turkey: a qualitative case study, *Intercultural Education*, 28(5), 456-473. DOI:10.1080/14675986.2017.1336373
- Bačáková, M. (2011) Developing inclusive educational practices for refugee children in the Czech Republic, *Intercultural Education*, 22(2), 163-175, DOI:10.1080/14675986.2011.567073
- Büyüköztürk, S., Kiliç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, S., & Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri (18. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Carley, K. (1993). Coding choices for textual analysis: A comparison of content analysis and map analysis. *Sociological methodology*, 23, 75-126. DOI: 10.2307/271007.
- Ceyhan, M. A. Ve Koçbaş, D. (2011). Göç ve çok dillilik bağlamında okullarda okuryazarlık edinimi. LAS projesi Türkiye raporu, İstanbul. 06.03.2017 tarihinde https://www.uni-potsdam.de/fileadmin01/projects/daf/LAS_AyanCeyhan_Ko%C3%A7bas.pdf adresinden erişilmiştir.

- Coşkun, İ. ve Emin, M. N. (2016). *Türkiye'deki Suriyelilerin Eğitiminde Yol Haritası: Fırsatlar ve Zorluklar*. SETA, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
- Creswell, J. W., Hanson, W. E., Clark Plano, V. L., & Morales, A. (2007). Qualitative research designs: Selection and implementation. *The counseling psychologist*, 35(2), 236-264.
- Creswell, J. W. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage publications.
- Emin, M. N. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: Temel eğitim politikaları. *SETA*,153, www.setav.org adresinden 10 Nisan 2017 tarihinde indirilmiştir.
- Erdem, C. (2017). Sınıfında mülteci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 26-42.
- Ereş, F., (2016). Problems of the immigrant students' teacher: Are they ready to teach?. *International Education Studies*, 9(7), 64-71.
- Feuerherm, E. (2013). *Language Policies, Identities, and Education in Refugee Resettlement*. Dissertation thesis. ProQuest LLC. 789 East Eisenhower Parkway, PO Box 1346, Ann Arbor, MI 48106.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2017). <http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler-409-558-560> adresinden 26.09.2017 tarihinde indirilmiştir.
- Graves Jr, S. L., & Howes, C. (2011). Ethnic differences in social-emotional development in preschool: The impact of teacher child relationships and classroom quality. *School Psychology Quarterly*, 26(3), 202-214.
- Guest, G., Namey, E. E., & Mitchell, M. L. (2012). *Collecting qualitative data: A field manual for applied research*. Sage publications.
- Güçer, M., Karaca, S. & Dinçer, O. B. (2013). *Sınırlar arasında yaşam savaşı: Suriyeli mülteciler*. Ankara: USAK Yayınları.
- Humphries, M. L., Strickland, J., & Keenan, K. (2014). African american preschoolers' social and emotional competence at school: the influence of teachers and mothers. *Journal of Education*, 194(1), 11-18.
- Hyson, M. (2004). *The emotional development of young children: Building an emotion-centered curriculum*. Teachers College Press. New York, USA.
- İnsan Hakları İzleme Örgütü (2015). "Geleceğimi hayal etmeye çalıştığımda hiçbir şey göremiyorum": Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların eğitime erişiminin önündeki engeller – Kayıp nesil olmalarını önlemek. www.hrg.org/dan adresinden 16.04.2017 tarihinde indirilmiştir.
- Levent, F. Ve Çayak, S. (2017). Türkiye'deki Suriyeli öğrencilerin eğitime yönelik okul yöneticilerinin görüşleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(27), 21-46.
- Madziva, R. & Thondhlana, J. (2017): Provision of quality education in the context of Syrian refugee children in the UK: opportunities and challenges, *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, DOI: 10.1080/03057925.2017.1375848
- Mashburn, A. J., Pianta, R. C., Hamre, B. K., Downer, J. T., Barbarin, O. A., Bryant, D., ... & Howes, C. (2008). Measures of classroom quality in prekindergarten and children's development of academic, language, and social skills. *Child development*, 79(3), 732-749.
- Mercan Uzun, E. ve Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *International Journal of Early Childhood Education Studies*, 1(1), 72-83.
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2015). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. John Wiley & Sons.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage publications.
- Oikonomidou, E. 2010. Zooming into the school narratives of refugee students. *Multicultural Perspectives*, 12(2), 74–80. doi:10.1080/15210960.2010.481186.

- Özer, Y. Y., Komsuoğlu, A. ve Ateşok, Z. Ö., (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi: sorunlar ve çözüm önerileri. *Akademik Sosyal Araştırmalar dergisi*, 4(37), 76-110.
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü. Ve Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle ilgili karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 208-229.
- Sağlam, H. İ. ve İlksen Kanbur, N. (2017). Sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 310-323.
- Seydi, A. R., (2014). Türkiye'nin Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununun çözümüne yönelik izlediği politikalar. *SDÜ fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 267-305.
- Sims, M., Hayden, J., Palmer, G. & Hutchins, T. (2002) Young children who have experienced refugee or war-related trauma, *European Early Childhood Education Research Journal*,10(1),99-110, DOI: 10.1080/13502930285208871
- Şahin, C. (2001). Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 57-67.
- Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara:Seçkin Yayıncılık.
- UNİCEF, (2015). *Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar*. <http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87ocuklar%20Bilgi%20Notu%206%20Ekim%202015.pdf> adresinden 15.04.2017 tarihinde indirilmiştir.
- UNICEF, (2016). *Syria Crisis January 2016 Humanitarian Highlights & Results*. 25/09/2017 tarihinde file:///C:/Users/kardes/Downloads/UNICEF-Syria-Crisis-Situation-Report-January-2016.pdf adresinden erişilmiştir.
- Pumariega, A. J., Rothe, E., & Pumariega, J. B. (2005). Mental health of immigrants and refugees. *Community mental health journal*, 41(5), 581-597.
- Reyes, M. R., Brackett, M. A., Rivers, S. E., White, M., & Salovey, P. (2012). Classroom emotional climate, student engagement, and academic achievement. *Journal of educational psychology*, 104(3), 700-712.
- Seydi, A. R. (2013). Türkiye'deki Suriyeli akademisyen ve eğitimcilerin görüşlerine göre Suriye'deki çatışmaların Suriyelilerin eğitim sürecine yansımaları. *SDU Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30, 217-241.
- Wagner, T. M. (2013). *Supporting refugee children in Pennsylvania public schools* (Unpublished Doctoral dissertation), University of Pittsburgh, USA.
- Yelkenci, Ö. F., (2017, 19 Eylül). *Geçici eğitim merkezlerine 4 yıl süre*. Hürriyet.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.